

УКРАЇНА В РЕЙТИНГУ НЕДІЄЗДАТНИХ ДЕРЖАВ

Упродовж всієї історії розвитку людства вчені намагалися виявити суть і причини виникнення держави, мінімальні та максимальні її межі, а також умови ефективності регулювання економічного життя суспільства.

Проблеми державотворення ніколи не втрачали інтересу фахівців, але за останні 20 років майбутнє національної держави як політичної ідеї двічі опинялося під питанням. Спочатку світова фінансова криза, яка акцентувала увагу на ефективності існуючих механізмів державного регулювання, якості та надійності відповідних інститутів. Результатом виходу з цієї ситуації стало розуміння необхідності виробити нові інструменти регулювання, адекватні інноваціям ХХІ ст. Саме інвестиції в людину стали пріоритетом уряду будь-якої країни. Очевидно, що розвиток таких секторів вимагає не тільки грошей, а й формування ефективних інститутів, принципів і правил функціонування, адекватних викликам ХХІ ст.

Наступною шоковою ситуацією, яка змінила життя, порушила ринки і виявила компетентність (або некомпетентність) урядів, стала пандемія коронавірусу. На думку багатьох вчених, пандемія зміцнить державу і націоналізм. Уряди всіх країн приймають надзвичайні заходи для подолання кризи, і багато хто не захоче відмовлятися від нових повноважень, коли криза закінчиться [1].

Тому на сьогоднішній день актуальними залишаються декілька питань: проблема еволюції інституту держави як такої, проблема ефективності сучасної моделі держави, проблема «держав, що не відбулися».

Для оцінки здатності держави (влади) контролювати цілісність території, демографічну, політичну та економічну ситуацію в країні використовують індекс недієздатності держав (Fragile States Index, раніше Failed States Index), який складається експертами двох провідних американських політологічних інститутів - американським часописом Foreign Policy і громадською організацією The Fund for Peace.

Основні країни світу класифікуються за такими групами:

1. Держави, що не відбулися.
2. Дуже нестійкі, слабкі держави, які мають при несприятливому для них розвитку подій шанс перейти в розряд тих, що не відбулися.
3. Держави, які в тій чи іншій мірі незадовільно справляються з окремими своїми функціями (такі, що потребують уваги, підвищеної уваги та високої уваги).
4. Стабільні держави (дуже стабільні та швидше стабільні).
5. Зразкові держави (дуже стійкі та стійкі).

Оцінка проводиться на основі 12 параметрів, що характеризують демографічну, політичну та економічну ситуацію в обстежуваних країнах. Спеціальне програмне забезпечення сканує десятки тисяч статей і матеріалів, розміщених у відкритих джерелах і підраховує кількість негативних і позитивних оцінок за 12 індикаторами, які розділені на 4 групи. Показники єдності: апарат безпеки, роздробленість еліт, групові протистояння. Економічні показники: падіння економіки, нерівномірність розвитку, рівень еміграції та «відтік мізків». Політичні показники: легітимність держави, кількість наданих державою послуг, права людини та верховенство права. Соціальні та крос-культурні показники: демографічний тиск, біженці та внутрішньо переміщені особи, зовнішнє втручання.

Аналізуючи всю сукупність інформації, експерти виставляють остаточну оцінку для кожної країни за шкалою від 0 (найвищий ступінь стабільності) до 10 (найменший – максимально високі ризики і погрози). Загальний результат – сума всіх індикаторів (максимальна – 120 балів) визначає місце країни в рейтингу. Наявність високих балів за двома індикаторами вважається найбільш критичною для визначення стійкості держави. Вперше Індекс був опублікований в 2005 році.

У 2020 році до групи зразкових держав (дуже стійкі та стійкі) було віднесено 18 країн. Очолує список Фінляндія із загальною кількістю балів 14,6, а закриває Бельгія – 27,1. Україна із загальною кількістю балів 69,0 знаходиться у групі країн, які потребують уваги.

Ще, починаючи з 2005 року, ми знаходимося в зоні ризиків недієздатних держав (див. табл. 1).

Таблиця 1 – Рейтинг України за індексом індекс недієздатності держав 2006-2020 рр.

[2]

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Демографічний тиск	7	6,5	6,5	6,1	5,6	5,3	5	4,7	4,5	4,5	4,4	4,2	3,9	3,6	3,3
Біженці та ВПО	3,8	3,6	3,2	3	3,1	3,1	2,9	3,2	3,4	4,4	4,3	4,6	4,9	4,7	4,4
Зовнішнє втручання	7	6	6,3	6,6	6,6	6,8	6,5	6,2	6,3	9,1	8,8	8,6	8,3	8,4	8,1
Легітимність держави	7	7,5	7,3	7,2	7,2	7,4	7,7	7,8	8	8,5	8,4	8,2	7,9	7,6	7,1
Кількість наданих державою послуг	5,5	4,5	4,5	4,2	4	4,1	3,9	3,6	3,9	3,8	3,9	3,7	3,9	3,8	4
Права людини	5,9	5,9	5,9	5,5	5,3	5,5	5,4	5,7	6,1	6,4	6,2	6,2	6,5	6,6	6,3
Падіння економіки	4,5	5	5	5,5	6,3	6	5,7	5,4	5,5	6,5	7	6,8	6,6	6,5	6,2
Нерівномірність розвитку	7	7	6,7	6,4	6,2	5,9	5,6	5,3	5	4,7	4,4	4,2	3,9	3,6	3,3
Рівень міграції та «відтік мізків»	7,5	7,5	7,3	7,1	6,6	6,3	6	5,7	5,4	5,5	5,4	5,2	4,9	5,2	5,5
Апарат безпеки	3	3	3	3,3	3,8	4	4,3	4,4	4,7	7,9	7,8	7,6	7,4	7,1	7
Роздробленість еліт	7,5	7,9	7,9	7,9	7,9	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8
Групові протистояння	7,2	7	7,2	6,9	6,9	6,5	6,2	5,9	6,4	7	6,9	6,7	6,4	6,1	5,8
Загальний бал	72,9	71,4	70,8	69,7	69,5	69	67,2	65,9	67,2	76,3	75,5	74	72,6	71	69
Рейтинг	86 із 178	105 із 178	108 із 178	110 із 178	109 із 178	110 із 178	113 із 178	117 із 178	113 із 178	84 із 178	85 із 178	90 із 178	86 із 178	91 із 178	92 із 178

Найкращим показником України були 65,9 балів у 2013 році. Найбільше позицій ми втратили у зв'язку із індикатором «Апарат безпеки». Він враховує загрози безпеці держави, такі як вибухи, напади та смерті, пов'язані з боями, повстанські рухи, заколоти, перевороти або тероризм. Цей показник також враховує організовану злочинність та вбивства і рівень довіри громадян до внутрішньої безпеки.

Не набагато кращою є ситуація із роздробленістю еліт та економічним станом країни.

Недієздатні держави є загрозою не тільки для сусідніх країн і регіонів, але і для навколишнього середовища, оскільки існує сильна кореляція між стабільністю держави і стійкістю екологічної системи на її території. Американський учений, лінгвіст і політолог Ноам Хомські підсумував характерні риси недієздатної держави таким чином. По-перше, це нездатність або небажання держави захистити своїх громадян від насильства, а то і від загибелі. По-друге, схильність влади вважати себе вищою за закон — як національний, так і міжнародний. І, по-третє, така держава страждає від серйозного «дефіциту демократії, що позбавляє формально діючі демократичні інститути реального змісту».

З огляду на викладене, держава повинна діяти швидко і неупереджено, щоб подолати коронавірус і його економічні наслідки. Підтримуюча макроекономічна політика може допомогти відновити довіру і сприяти відновленню внутрішнього попиту. Чим вищими будуть впливати негативні ризики, а зростання відбуватиметься на значно нижчому рівні протягом тривалого періоду, тим більш необхідними будуть скоординовані багатосторонні дії для забезпечення ефективної політики в сфері охорони здоров'я, стримування і пом'якшення заходів контролю діяльності бізнесу, підтримки суб'єктів господарювання і звичайних громадян з низьким рівнем доходу і т. і.

Список використаних джерел

1. Марина Стадник Влияние COVID-19 на мировую экономику https://msfz.ligazakon.ua/magazine_article/FZ002118
2. Fragile States index. Powered by the fund for peace: <https://fragilestatesindex.org/country-data/>

Науковий керівник: к.е.н., доцент Сотула О. В.

Корнієнко Т. О., Руденко Т. М.

Уманський державний педагогічний університет ім. П. Тичини

СУЧАСНИЙ СТАН ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОКРАЩЕННЯ

Сьогодні однією з головних проблем у сфері державних фінансів України є постійне зменшення податкових надходжень. Як результат, бюджет України відчуває гостру нестачу коштів для покриття витрат: на соціальний захист, освіту, медицину, міжнародну діяльність тощо.

Податкова система є дуже складною системою, розвиток якої відбувається через специфічні податкові інститути, які входять до її складу. Адже саме податки є фінансовим підґрунтям існування держави.

Аналіз функціонування сучасної податкової системи України показав, що їй притаманна низка суттєвих недоліків, а саме: витрати платників лишаються надмірно високими на вимогу податкового законодавства, відсутнє стабільне регулювання щодо оподаткування, а діюча нормативно-правова база залишається непрозорою та заплутаною, неодноразове оподаткування (оподаткування доходу, доданої вартості, справляння акцизного податку, обов'язкові відрахування до спеціальних фондів), застосування для деяких податків високих ставок, надмірний фіскальний вплив податкової системи стримує економічну активність та створює несприятливі умови для підприємництва [1].

Питання податкової системи постає не тільки на міжнародному рівні, а й гостро стосується України. Українська та європейські системи оподаткування функціонують за різними принципами, а тому і податки в них стягуються по-різному, і цілі, для яких вони призначені, є різними. Однак українська податкова система за складом і структурою певною мірою подібна до податкових систем розвинутих європейських країн. Одним з головних податків, який наповнює бюджет України, та який належить до загальнодержавних є податок на прибуток.

Протягом років незалежності держава намагалась удосконалити податкову систему, але це були окремі законодавчі акти, які не змогли ефективно вплинути на структурні диспропорції стану економіки, суттєві обсяги тіньових оборотів, платіжну кризу [4].

В даний час існують певні неузгодженості та протиріччя окремих норм законодавчої бази у сфері оподаткування. Все це зводиться до того, що рівень податкового навантаження на платників податків необхідно зменшувати. З однієї сторони, спостерігається значне податкове навантаження, велика кількість податків, які не всі підприємства в спроможні сплатити, а з іншої сторони, безсистемне надання пільг, плинність податкового законодавства, ухилення від сплати податків тощо.

Нерівномірний податковий тиск створює дисбаланс у податковій системі України, який може призвести до зростання рівня тінізації економіки, зниження податкових надходжень, ухилення від сплати податків. Диспропорції податкової системи активно проявилися з початком фінансово-економічної кризи в Україні. Вони поставили на рубіж бюджетоутворюючі галузі: зниження попиту на ринках, хаос на валютному ринку. На сьогодні нормативно-правове регулювання податкової системи в Україні здійснюється за відсутності єдиної загальнодержавної програми, що обумовлює її непослідовний характер.

Таким чином, головними векторами податкової реформи в Україні повинні бути: